

Värdlandsavtal

På Natos toppmöte i Wales för drygt ett år sedan undertecknade Sverige ett avtal om värdlandsstöd med Nato. Nästa år ska riksdagen ta ställning till avtalet som fordrar vissa lagändringar. Det är inte många som vet vad ett värdlandsavtal är – det visste inte vi i freds rörelsen heller förrän det dök upp mitt i sommaren förra året. Men det fanns tydligen vissa politiker och tjänstemän som hade förberett detta samarbete med Nato i flera år. Hur gick det till när Sverige gick från att vara neutralt till att dras in alltmer i Nato?

Svensk neutralitet

Under 200 år förde Sverige en neutralitetspolitik och lyckades därmed undgå krig. Då gällde ”alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig”. Men efter inträdet i Europeiska Unionen har svensk utrikes- och säkerhetspolitik förändrats radikalt.

Samma år som ansökan till EG lämnades in 1991, så ändrades neutralitetsförklaringen till ”militär alliansfrihet för att vi ska kunna vara neutrala i händelse av krig i vårt närområde”. 1994 beslöt riksdagen att Sverige skulle ingå i Natos Partnerskap för Fred (PFF).

Några år senare förpassades neutraliteten till historien. I stället betonades samarbetet med EU, Nato och USA. Under alliansens tid vid makten ingick inte militär alliansfrihet i regeringsförklaringen men förra året återkom begreppet med den nya s/mp-regeringen. Men trots det fortsätter Sverige att föras allt längre in i kärnvapenalliansen Nato.

Svensk solidaritet

År 2009 antas EU:s Lissabonfördrag som innehåller en solidaritetsklausul som kan liknas vid Natos paragraf 5 om ömsesidigt försvar. Medlemsländerna lovar att om ett EU-land blir attackerat så ”är de övriga medlemsstaterna skyldiga att ge den medlemsstaten stöd och bistånd med alla till buds stående medel”.

Samma år antar även Sverige en egen solidaritetsförklaring: ”Sverige ska inte förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett EU-land eller ett nordiskt land och vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Vårt land ska både kunna ge och ta emot stöd såväl civilt som militärt.” Det blir vår nya doktrin som sedan dess ständigt återkommer i säkerhetspolitiska sammanhang särskilt meningen om att vi ska kunna ta emot och ge militärt stöd.

Sverige är en aktiv partner till Nato

2010 beslöt alliansregeringen att anta ett s k partnerskapsmål inom ramen för Partnership for Peace Planning and Review Process (PARP), vilket innebar att vi skulle utveckla och erbjuda värdlandsstöd till Nato-ledda trupper som verkar på svenskt territorium. Detta framgår som svar på en skriftlig fråga från riksdagsman Allan Vidman (fp) till försvarsministern i april 2014. PARP syftar till att stödja utvecklingen av partners som är mest lämpade att samarbeta med Nato i krissituationer. Vissa säger att Sverige har ”Guldkort” i Nato.

Allan Vidman var ledamot i försvarsberedningen som i maj 2014 presenterade sitt förslag. Han borde vara väl insatt i Sveriges agerande gentemot Nato. Därför ter det sig märkligt att just han skulle behöva skriva till försvarsministern och fråga vilka åtgärder hon avsåg att ”vidta för att tillförsäkra Sverige snabb möjlighet till militär hjälp, i händelse av till exempel en snabbt uppkommen krissituation”.

Hur som helst ansåg försvarsberedningen att förutsättningarna att ge och ta emot militärt stöd från andra länder behöver förbättras. Därför krävs ett värdlandsavtal. Beredningen förutsätter att regeringen ”skyndsamt vidtar åtgärder” härför. Endast Vänsterpartiet var emot.

Några veckor senare beslöt regeringen att godkänna avtalet så att ÖB kunde underteckna det under Natos toppmöte i den 4 september i Wales. Ärendet bereds nu i försvarsdepartementet så att regeringen ska kunna presentera en proposition för riksdagen 2016.

Värdlandsavtal

Värdlandsstöd handlar om att öppna vårt territorium för basering av staber, vapen, krigsfartyg, flyg, drönare från Nato alltifrån övningar i fred till kris och krig.

Officiellt påstås att värdlandsavtalet endast handlar om teknikaliteter. Visst finns det tekniska frågor som t ex handlar om skattesatser, trafikregler och bränsletillförsel. Men major Carl Bergqvist (bloggaren Wiseman) menar att det mest komplicerade området är ledning. Ska t ex NATO överta ledningen av delar av försvaret av Sverige vid en placering av trupp på svensk mark?

Värdlandsavtalet är en principiellt viktig fråga inte minst i debatten om svenskt medlemskap i Nato.

I en intervju i Dagens Nyheter nyligen (11/11) med Natos generalsekreterare Jens Stoltenberg sa han att ”Avtalet är viktigt för Nato – och för Sverige. Det stärker Natos närvaro i Östersjöområdet och förmågan att arbeta nära med en viktig partner som Sverige. Det är bra för Nato, för de baltiska länderna och för andra i regionen. Jag anser att det är i Sveriges intresse att utveckla ett tätt samarbete med Nato.” Vidare sa han att ”det ger oss större möjligheter att samarbeta i olika situationer, det är ju hela avsikten.” Samtidigt betonade han att det sker på inbjudan av Sverige.

Det är lite svårt att få reda på hur många stater som har värdlandsavtal med Nato. Vissa påstår att alla medlemsstater har det. Det finns inte angivet på Natos hemsida. Men jag fann där att Ukraina har ett sådant avtal sedan 2004 och det har knappast bidragit till det landets säkerhet.

Remissomgång

Regeringen har låtit sammanställa en PM om ”Samförståndsavtal med Nato om värdlandsstöd” som skickats ut på remiss till 47 instanser men inte till några fredsorganisationer. Nu visar det sig att cirka 25 svar har kommit in utöver de officiella remissinstansernas. Kvinnor för Fred var en av dem som lämnat synpunkter.

Till att börja med påpekade vi att säkerhetspolitik är en angelägenhet för medborgarna eftersom den är till för att skydda landet och dess befolkning. Det ställer krav på öppenhet, vilket inte har förekommit när det gäller värdlandsstödet - tvärtom.

Nato framhålls som den organisation i väst som definierar standarden för militär praktisk

samverkan, s k interoperabilitet. Detta begrepp återkommer många gånger som grunden för svensk samverkansförmåga i all internationell krishantering. Det visar hur långt Sverige byggt in sig i Natos system.

Förslaget innebär att Nato ska kunna ha tillfälligt högkvarter under kris eller konflikt/krig på svenskt territorium. Det är inte heller helt uteslutet att Nato skulle kunna ha ett permanent högkvarter, vilket framgår av följande mening ”det får anses som närmast uteslutet att sådana permanenta högkvarter skulle upprättas här.”

Vidare sägs att värdlandsstödsavtalet är avsett att vara i överensstämmelse med Natos ”doktrin” och fungera som ett övergripande avtal för värdlandsstöd.” Det står inte vad denna doktrin avser men Nato har en kärnvapenstrategi som innebär att Europas säkerhet ska garanteras av en mix av konventionella vapen och kärnvapen.

Sverige måste ta klart avstånd från Natos kärnvapenstrategi. Kärnvapen ska aldrig kunna tillåtas på svensk mark vare sig i fredstid eller krig. Ibland hävdas av natoförespråkare att Sverige skulle i likhet med Danmark och Norge ha förbud mot kärnvapen på det egna territoriet. Men det förbudet gäller bara i fredstid och värdlandsstödet gäller även i krig.

Enligt promemorians förslag kommer Sveriges förmåga att ge och ta emot militärt stöd från Nato vid kris eller krig i Sverige eller i närområdet att underlättas och öka. Det är den enda konsekvensen av avtalet som förs fram.

Det vore på sin plats att se konsekvenserna av att Nato i kris eller konflikt/krig ska kunna placera trupp och vapen på svensk mark. Många debattörer – även erfarna diplomater och militärer – anser att det skulle bidra till att Sverige dras in i en väpnad konflikt och därmed minska Sveriges säkerhet.

Militära allianser, upprustning och hot om väpnade konflikter står för en gammaldags maktpolitik. Nya säkerhetsutmaningar kräver ett så brett och multilateralt samarbete som möjligt. Sverige bör bidra till att aktivt minska spänningarna framför allt i vårt närområde genom dialog och diplomatiska insatser, som även omfattar Ryssland.

Sammanfattning

Sverige bör inte fördjupa samarbetet med militäralliansen Nato. I stället bör vi öka dialogen och diplomatin med alla stater i vårt närområde för att minska spänningarna. Vi ska absolut inte tillåta att natohögkvarter varken tillfälliga eller permanenta etableras på svenskt territorium i fredstid eller krig. Riksdagen bör således annullera värdlandsavtalet.

Remissen om värdlandsstöd saknar ett feministiskt perspektiv. År 1899 skrev Ellen Key:

”Fredsvänner förkastar försvarsivrarnas dogm att man bäst skyddar freden genom att så kraftigt som möjligt bereda sig för kriget.”

Detta påstående är mer aktuellt än någonsin.

Ingela Mårtensson

Kvinnor för Fred